

Празднование 5 годовщины Октября

Уч
им
ил
и 7
Г
В
пос
нов
ули
А
Т
А
Бе
Бе
Ва
Ве
Во
Ге
Гу
Де
До
Зел
Зел
Иль
Нас
Кав
Кой
Кре
Кол
Кои
Лис
Мат
Мал
Мат
Мон
Нел
Н. Д
Н. Т
Нико
Пол
Орле
Петр
Подго

за ноябрь месца.

План празднования.

Празднование „Октябрьской революция“ проведет под лозунгом „Праздника победы“.

6 го ноября.

мине
Кап
стов,
тан
гран
ем.

В 2 часа дня в клубе Карла Маркса состоится торжественное заседание Президиума ЦККПБ, Совпрофбела, ЦИК и Горсовета, совместно с представителями союзных, фабрично-заводских и представительств воинских частей, посвященное 5 годовщине „Октябрьской Революции“.

В следующих пунктах устраиваются общеоформленные собрания профсоюзов и красноармейских частей.

ны
яно
д
шо
НК
194
пол
ых
000

Рабочие — в театре 6 Акварум в 7 час. веч., Великвикосинтруд — в театре 6. Интэном в 6 ч. в., Коинко — в Гиганте в 7 ч. в., Швейпром — в советской мастерской в 2 ч. дня.

Пятишань — в клубе нематанков в 8 час. веч., Деревоблагодети — на заводе 4-го завода в 2 ч. дня, Металл — на заводе „Энергия“ в 1 ч. дня, в сельско-хоз. мастерской в 1 ч. дня, в союзе металлистов в 7 ч. в., Транспортники — в авторемонтной мастерской в 7 ч. в.

Вольно-пожарная дружина — у зд. Дешо.

Красноармейские части непосредственно из своих казарм направляются на Троицкую площадь.

В 12 ч. дня на Троицкой площади проведется парад войсками Минского гарнизона.

По окончании парада в 1 с полчас шествием с Троицкой площади направляются в город, проходят памятник К. Маркса у ЦБ.

Памятник открывают Президиум ЦБ, ЦИК-а, Совпрофбела, Горсовета и по 2 представителя от каждой организации, участвующей в празднике.

В 6 ч. веч. в клубе К. Маркса — торжественное общее собрание Минской организации КПБ.

Для руководства всем планом праздника 6 и 7 ноября выделяется Штаб техники, комиссия, который будет дежурить в помещении ЦИК и на площади Арбелы.

Командующим парадом воинских частей назначается г. Фабрициус.

Ответственным распорядителем по гражданской части на Троицкой

9

ГАРДЗІ АД'ЯДЖАЕ: РАЗЪВІТАНЬНЕ ПАД МУЗЫКУ ГПУ

Нарэшце новы дом. — Нечаканая адстаўка. —
Прыезд Чарлза Ёілабі. — Ператрус падчас банкету. — Дзіўныя рабаўнікі. — Прыбіральня пад наглядом. — Занадта хуткі арышт

А 5-й вечара ў пятніцу 20 кастрычніка 1922 у памяшканьні менскай канторы АРА пачынаўся банкет. Былі запрошаныя наркам асьветы Ігнатоўскі, наркам аховы здароўя Яфэ, наркам сацзабесьпячэньня Мар'ясін, старшыня гарвыканкаму Гетнэр, прадстаўнікі іншых установаў, якія атрымлівалі дапамогу. Для банкету было дзьева нагоды. Першая сьвяточная —

улады нарэшце знайшлі новы будынак для амэрыканскага пэрсаналу ў цэнтры, недалёка ад вакзалу ў Захар’еўскім завулку ў доме №3⁴⁸. Празь дзевяць месяцаў пасья прыезду, калі тэрмін працы ў Беларусі пераваліў за палову, араўцы рыхтаваліся пакінуць гатэль.

Аднак Доналд Гардзі пераначаваў у доме, якога так настойліва дамагаўся, толькі адну ноч.

Напачатку кастрычніка кіраўнік акругі атрымаў вымову за нерэгулярную справаздачнасьць і ігнараваньне запытаў штаб-кватэры. Гардзі тлумачыў гэта цяжкасьцямі апошніх двух месяцаў:

У мяне не было сакратара ад 15 жніўня, калі захварэў Джордж Шрэмэл, які ад 6 верасьня шпіталізаваны ў Бэрліне. Назад ён ня вернецца, замены нам не прыслалі, а знайсці добрую машыністку з ангельскай мовай пакуль не ўдалося. Я толькі падняўся з ложка пасья двух тыдняў хваробы й чакаю на адпачынак з нагоды здароўя⁴⁹. Увесь гэты час я стараўся з дапамогай доктара Герца кіраваць апэрацыямі, лежачы хворы ў ложку, без амэрыканскага намесьніка й амэрыканскага сакратара. Доктар Герц вельмі заняты адно мэдычнай працай, а доктар Вілі

⁴⁸ Цяпер гэта пешаходны пераход пад аркай каля кнігарні «Падпісныя выданьні» ад пр. Ф.Скарыны да вул. К.Маркса.

⁴⁹ Кансультаваць Гардзі ў справе магчымай апэрацыі быў запрошаны найлепшы менскі хірург Яўген Клімаў, які правёў пасьяховы курс лячэньня. Хірургічнае ўмяшаньне аказалася непатрэбным.

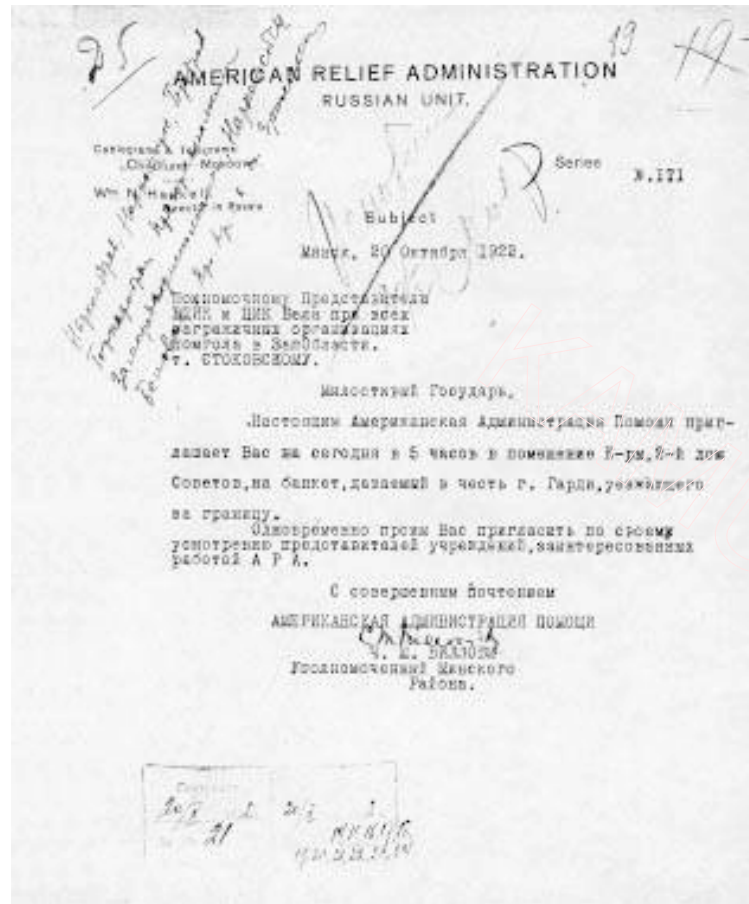
часьцей за ўсё ў дарозе альбо ў Гомель альбо ў Віцебск.

Да ліста Гардзі прыклаў нарэшце падрыхтаваныя патрэбныя дакумэнты — графік руху ўцекачоў, табліцу выдачы пасылак, структуру менскай АРА, транспартны графік грузаў, табліцу разьмеркаваньня мэдычных матэрыялаў, карту аб’ектаў, якім аказваецца дапамога. Два дакумэнты не былі гатовыя — Стакоўскі ўжо тры месяцы цягнуў з эканамічнымі зьвесткамі, і Гардзі ня меў часу напісаць агляд гісторыі АРА ў Менску ад студзеня да восені. Аднак узамен ён прыклаў фотаальбом, дзе, як ён пісаў, на сорака адным здымку адлюстраваная ўся гісторыя апэрацыяў у акрузе.

Асобна Гардзі адрасаваў ліст кіраўніку АРА палкоўніку Гаскелу з просьбай даць адпачынак на паўтара месяца для папраўкі здароўя.

Адказ Гардзі атрымаў якраз напярэдадні персяленьня ў новы дом для амэрыканскага пэрсаналу. З Масквы зь лістом кіраўніцтва АРА прыбыў Чарлз Ўілабі: Доналда Гардзі адклікалі з працы ў Менску, ягоную пасаду займаў Ўілабі.

У кастрычніку Менская акруга з насельніцтвам менш за 2 мільёны выйшла на чацьвертае месца ў выдачы харчовых пасылак сярод усіх 17 акругаў АРА. Гэта сталася магчымым дзякуючы эфэктыўнасьці працы — ад збору паштовак да складаваньня й даставы пасылак адрасатам, якую арганізаваў, нягледзячы на ўсе перашкоды, Гардзі. Ён зьвяртаўся толькі па дазвол выехаць у Бэрлін на адпачынак і лячэнь-

Запросіны на разьвітальную вечарыну першага кіраўніка Менскай акругі АРА Доналда Гардзі падпісаў ужо яго пераемнік Чарлз Ёілабі

не й прасіў часовае замены. Ёілабі, аднак, прыбыў з паўнамоцтвамі пераймаць справы на стала.

Гардзі папрасіў дазволу прыехаць у Маскву па тлумачэньні. Яму адмовілі й загадалі вяртацца ў Лёндан, у Эўрапейскую штаб-кватэру АРА.

Уваходзіны давялося сумяшчаць з праводзінамі.

...На разьвітальным банкэце на адрас першага кіраўніка акругі было выказана шмат добрых словаў. Пасьля афіцыйнае часткі араўцы й некаторыя госьці разам са Стакоўскім і ягонай жонкай пайшлі на Захар’еўскі завулак, у новы, яшчэ незаселены дом для амэрыканскага пэрсаналу, дзе праводзіны працягваліся.

Тое, што адбывалася ў разьвітальны пятнічны вечар у былым «Парыжы», а тады гатэлі «Савецкі», новы кіраўнік Менскай акругі Чарлз Ёілабі падрабязна апісаў у панядзелак:

У пакоях сп. Гардзі й лекара Герца быў зроблены ператрус. Вісячы замок на дзвярох пакою Гардзі быў сарваны, унутраны замок зламаны. Замок на дзвярох Герца таксама быў зламаны. Гэтыя два пакоі месцяцца па суседзтву. Гэтаксама суседзіць зь імі пакой спадарыні Шрэмэл, расейскай жонкі амэрыканца – былога сакратара гэтай акругі. Яна прысутнічала на прыёме, яе пакой ня быў узламаны й ператрэсены.

Гардзі спакаваў увесь багаж напярэдадні ад’езду. Багаж Герца быў падрыхтаваны для суботняга пераезду ў новы дом для пэрсаналу.

Пакуль ішоў прыём у новым доме, усе валізкі заставаліся ў гатэлі без нагляду. Увогуле ўлады няблага ведалі маёмасць амэрыканцаў і безь ператрусу. Напачатку дзейнасці ў Расеі АРА атрымала наступную дырэктыву ад уладаў:

Паінфармуецце, калі ласка, усіх супрацоўнікаў АРА, хто мае фатакамэры, біноклі, друкавальныя машыны і да т.п.: па прыездзе ў Расею яны павінны неадкладна паведаміць наш адміністрацыйны аддзел пра вышэйзгаданыя рэчы, прывезеныя з-за мяжы. Заява на дазвол вывозіць гэтыя рэчы павінна падавацца не пазьней чым за тры дні да ад'езду.

Заможныя іншаземцы ў краіне, якая толькі перажыла некалькі гадоў вайны і ўзброеных забурэнняў, не маглі пачувацца цалкам бяспечна. Доналд Гардзі, некаторыя іншыя араўцы мелі сваю зброю, афіцыйна зарэгістраваную. Аднак у Менску таямнічыя рабаўнікі паводзілі сябе дзіўнавата. Ўілабі паведамляў:

У пакоі Гардзі ўзломнікі абшукалі гарнітуры і выцягнулі запасныя ключы, але пакінулі ў кішэні 200 даляраў. Не хапіла ключа да аднаго чамадана; ён быў уламаным. Іншыя чамаданы і скрынкі былі адмакнёныя альбо адчыненыя з дапамогай ключоў. У адным з чамаданаў дыямэнты на суму каля 500 даляраў былі адкінутыя ўбок, але ўзяты нататнік. Зь дзёньніка Гардзі пра ягоную працу ў Менску вырваная частка аркушаў, затым

дзёньнік вернуты на месца. Зьніклі: некалькі лістоў, камандзіровачныя пасьведчанні, канвэрт з польскім адрасам, састарэлы польскі пашпарт, асабістая цыдулка ад спадара Кўіна, ліст у справе ягонага ад'езду й г.д. Таксама прапалі пара запінак, заколак для кашуляў і рэвальвэр.

Ўілабі адзначаў красамоўную дэталю: срэбны посуд, футра, сувэніры з Польшчы й Расеі ды іншая каштоўная біжутэрыя засталіся на месцы. Быў ня толькі ператрэсены ўвесь багаж, але й знятая насаўка з матраца:

У пакоі доктара Герца ўзломнікі знайшлі ключ ад чамадана, адмакнулі і забралі ўсе яго працоўныя паперы за выняткам мэдычнай справаздачы. Зьніклі: фотаапарат «Кодак» з праяўленымі й непраяўленымі стужкамі, 415 даляраў ды іншая замежная валюта.

Гатэль «Савецкі», як вынікала зь ягонае назвы, быў не прыватнай, а дзяржаўнай уласнасьцю. Дырэктар і ўвесь пэрсанал былі савецкімі службоўцамі й прызначаліся на працу ўладамі. Ўілабі, які таксама спыніўся ў гэтым гатэлі ў чаканьні пераезду ў новы дом, апісаў свае назіраньні:

Да прыбіральні ані ўдзень, ані ўначы не прайсьці без таго, каб мяне нехта ня бачыў. Чырвонаармейцы сустракаюцца на кожным паверсе ў любую пару дня й ночы. Увечары ў пятніцу ўзломнікі ня толькі ўвайшлі ў гатэль, падняліся па лесвіцы

на апошні паверх, але і ўзламалі дзверы, узламалі адзін чамадан, перавярнулі дагары нагамі два пакоі й выйшлі незаўважаныя.

Пасля агледзінаў ператрэсеных пакояў і багажу Чарлз Ўілабі накіраваўся ў дом, дзе жыў упаўнаважаны Стакоўскі:

Я сказаў яму, што, па-мойму, гэтага ня мог зрабіць ніхто, апроч агентаў ураду; што супрацоўнік ГПУ жыве праз два пакоі ад Гардзі, і, калі Гардзі й Герц вярнуліся й пабачылі ператрус, яны паклікалі яго. Ён адказаў, што ня чуў ніякага незвычайнага шуму. Я сказаў, што амэрыканскія грошы, амэрыканскі пашпарт, дьяманты Гардзі былі адсунутыя ўбок, і зьніклі толькі прыватныя запісы; што ахова гатэлю ў любы час рэагуе на незвычайныя гукі, і, калі б кіраўніцтва гатэлю ня мела супрацьлеглых указаньняў, ахоўнікі зрэагавалі б на шум пры ўзломе двух пакояў.

Стакоўскі пагадзіўся неадкладна адправіць тэлеграму Ландэру з просьбай прыслаць спецыяльную сьледчую камісію з Масквы. Але падзеі разгарнуліся хутчэй:

А 3-й гадзіне раніцы агенты Беларускай Рэспублікі ўвайшлі ў пакой загадчыка мэдычных складаў, які быў нашым перакладчыкам падчас допыту ў гатэлі, арыштавалі яго й заявілі, што знайшлі ў пары ягоных штаноў ля ложка партманэт доктара Герца, у якім была 21 тэлефон-

ная картка доктара Герца. Загадчык цяпер у турме ЧК.

Амэрыканцы не паверылі ў хуткі арышт сапраўднага злачынцы й настойвалі на камісіі з Масквы. Разьлік быў на тое, што сталічнае начальства прымусіць мясцовае хаця б вярнуць скрадзеныя рэчы. Спадзевы аказаліся марныя.

Так разьвітаўся Менск зь першым кіраўніком акругі АРА ў Беларусі Доналдам Гардзі⁵⁰.

⁵⁰ У 1962 Гардзі будзе ў турысцкай паездцы па СССР, наведае Ленінград, Маскву, Крым, Кіеў, але ў Менск не заедзе.